

«Fram» 1893–1896

Jordklodens aller nordligste områder var det geografiske siktemålet i Fridtjof Nansens Fram-ekspedisjon 1893–1896. Det som gjaldt, var utforskningen av de ukjente områdene i Arktis, og erobringen av selve Nordpolen. I tillegg til den store betydningen ferden skulle få for naturvitenskapen, formulerte Nansen målsettingen i ekspedisjonssøknaden: "Maatte det blive Nordmændene, som her viste Veien! Maatte det blive det norske Flag, som først av alle vaiede over vor Pol."

NANSEN OG JOHANSEN PÅ SKI MOT NORDPOLEN

Nansen ville nå forsøke å erobre Nordpolen med ski og hundesleder. Håpet var å finne veien hjem via Frans Josefs land, Spitsbergen eller Grønland. Med på sledeferden ble Hjalmar Johansen. I 40 kuldegrader forlot Nansen og Johansen Fram 14. mars 1895 i isødet på 84° 4' N. Sledeferden mot Nordpolen står som en av de mest krevende polferder gjennom tidene, både for mennesker og hunder. Nordpolen ble ikke nådd, men ny "lengst mot nord" rekord ble satt på 86° 14'. Sledeferden endte med en ufrivillig overvintring på Frans Josefs Land i en kald, mørk jordhytte. 17. juni 1896 traff de tilfeldigvis på Frederick Jacksons ekspedisjon på Kapp Flora. Da hadde det gått nesten 15 måneder siden de sist hadde sett Fram og andre mennesker. Johansen og Nansen ble så fraktet til Hammerfest via Vardø, og det var et utrolig sammentreff at Fram ankom Skjervøy med mannskapet i god form kun sju dager senere. Ekspedisjonens "gjenoppstandelse" var en europeisk sensasjon. Polarheltenes hjemkomst ble feiret på en måte som er uten sidestykke i Norge.

Før Framferden antok forskerne at Polhavet var et grunt hav. Nansen hadde faktisk ikke med utstyr for målinger av store dyp. Med improviserte loddliner av hampetrosser og stålvaier oppdaget ekspedisjonen at Polhavet derimot var svært dypt, bunnprøver ble hentet opp fra nesten 4000 meter. Fram-ekspedisjonen framstår som en av de mest dristige og oppsiktsvekkende oppdagelsesferder gjennom tidene. Samtidig førte ekspedisjonen til et løft for norsk naturvitenskap.

FARTØYET FRAM

I slutten av september 1893 frøs Fram fast i isen ved De nysibiriske øyene. Etter initiativ fra Nansen hadde båtbygger Colin Archer spesialkonstruert skuta slik at den skulle tåle de enorme kreftene fra isskruingen. Nansens svært så dristige plan var å fryse skuta fast i isen for å drive med (den antatte) polarstrømmen over Nordpolen. Under isdriften skulle man så gjøre vitenskapelige undersøkelser – ekspedisjonen skulle bli et "flytende polarforskningsinstitutt", en observasjonsplattform i det ukjente.

Livet om bord var mer preget av rutiner, både i utførelsen av de vitenskapelige undersøkelsene og i dagliglivet ellers.

Et av spenningsmomentene var de regelmessige posisjonsbestemmelsene. For Nansen ble disse problematiske etter hvert som de viste at Fram ville drive et godt stykke utenfor selve polpunktet.

VITENSKAPELIGE RESULTATER

Den første Fram-ekspedisjonen ble det store gjennombruddet i norsk polarforskning. Bearbeidingen av den store mengden av innsamlede forskningsdata tok ti år, og resultatene ble samlet i et monumentalt seksbindverk.

Arbeidet regnes som den første enhetlige forståelse og presentasjon av det som kan kalles Det arktiske system. Selv bidro Nansen med flere vitenskapelige avhandlinger: om kontinentalhyller og bunntopografi i Nord-Atlanteren og Arktis; om havets temperatur, kjemiske sammensetning og strømmer i Nordpolbassenget; om små encellede dyr på isflakene.

NORGES FØRSTE POLARHELT

Med Fram-ekspedisjonen ville Nansen oppnå både berømmelse og kunnskap, og som polarforsker oppnådde han begge deler samtidig. Utforskningen av Arktis var risikabel, og særlig i ekspedisjoner som deltok i kappløpet mot Nordpolen, ble vitenskapsmannen framstilt som heroisk. Den ekstreme arktiske naturen bygde opp under denne forestillingen. Polarforskeren ble oppfattet som helten i en anstrengende kamp for vitenskapen og nasjonal ære, med livet som innsats i et iskaldt landskap. I Nansen fikk Norge slik sin første polarhelt.

